

programunk teljessé tételében vagy a doktori képzésben. Keszeg Vilmos is – saját presztízsértékű témáival – vendégtanárként megfordult már minden jelentős magyar egyetemen, gyakran felkért tagja magyarországi doktori vagy habilitációs bizottságoknak, és maga is fogad doktori hallgatókat az anyaországból. Tudományos teljesítményével és az általa képviselt témákkal rászolgált erre.

És van még valami, amiben teljesen egyedül álló Keszeg Vilmos életpályája. Említettem, hogy annak idején még általános iskolai tanuló volt, amikor a *Jóbarát* pályázatán találkoztam a nevével. Már diplomásként, a nyolcvanas években is számára természetes volt, hogy írt a *Falvak Dolgozó Népe*-be, a *Művelődés*-be, de a *Korunk*-ba, az *Utunk*-ba is. Akkor még sokak számára ez nem csupán lehetőséget, hanem szolgálatot is jelentett. A mai finnyásabb akadémiai világban azonban legtöbbször a karrierépítéssel vannak elfoglalva, arra vannak rákényszerítve, az angol nyelvű közlés lehetőségeit keresik, a kevés számú erdélyi magyar szakfolyóirat pedig keresi a szerzőket, várja a kéziratokat. Ehhez képest egészen kivételes, hogy az egyetemi professzor Keszeg Vilmos rendszeresen közlő munkatársa legyen a 10-15 éves diákok lapjának, a sepsiszentgyörgyi *Cimborának*, a szülőföld lapjának, az *Aranyosvidéknek* és továbbra is a *Korunknak*, a *Helikonnak*, a *Művelődésnek* vagy akár az *Erdélyi Gazdának* vagy a *Szabadságnak*, vagy hogy tömegével írja magyar és román nyelven internetes online lexikonok magyar művelődési és művelődéstörténeti szócikkeit. Ez távolról sem csak holmi tágan értelmezett „tudományközvetítés”, hanem szolgálat és alázat, a tanár és a nevelő jobbító szándékú attitűdje. Ha az egészen fiatalokra gondolok, a kolozsvári *Szívárvány* és *Napsugár* olvasóira, vagy a következő korosztályra, akik a *Cimborát* forgathatják vagy böngészhetik az interneten, azt kell mondanom, hogy a lehető legjobb közvetítők révén jutnak el a magyar nyelvbe és a magyar kultúrába. Olyanok révén, mint Keszeg Vilmos, aki tudja, bár nem beszél róla, hogy az indítás, az első lépés legalább olyan fontos, mint az egyetem vagy a tudomány.

Az emberről nehezebb írni, mint a hídról. A rálátás szöge, élessége, mélysége mindig viszonylagos, az is, amely részünkről Keszeg Vilmos emberi, tanári arcára, tudós személyiségére irányul. Az én rálátásom is bizonyára szubjektív. Azt azonban senki sem vonhatja kétségbe, hogy bizonytalan világunkban azon kevesek egyike, akire mindig számíthatunk. Számomra nem kétséges, hogy most megállunk ugyan egy pillanatra köszönteni Őt, mert eltelt hatvan év, de életidejének folyamatosságában semmi nem fog változni: bízhatunk jelenlétében, szolgálatában, továbbra is ez jelenti majd életének értelmét és tartalmát.

TÖPRENGÉS AZ ÉRTÉKEKRŐL

■ Olyan ez, mint tűnődni tűnő, majd hirtelen megtestesülő titkokról! Társadalmi, történelmi, emberi civilizációs remények és reménytelenségek, kisebbségi, erdélyi magyar sors, romániai nemzetiségi létben!

Elképzelhető-e bonyolultabb konstelláció egy tűnődésre?! Forrongó lelki helyzetben töprengeni, tűnődni, képzelődni értéketeljesítő jelenről és jövőről, de előbb a múlttól sem lemondani?! S mindezt a töprengő, meditatív és komplementatív gondolkodás elsődlegességével, érvényes ember alkotta törvények, létezősokok és jelentés-meghatározottságok faggatásával, a hullámzó körforgás lényegvalóságában?

Miközben felgyorsult életünkbe – akár naponta átrendeződő erő-, érték- és érdekviszonyai között – a kíméletlen európai vagy nemzeti exódus óhatatlanul közbeszól vagy fog szólni, éppen egyfajta értékrelativizmussal!

Ám a remény és bizalom párhuzamosa s az önellenőrzéshez elengedhetetlen kétely csak együtt nyújthatja azt az ilyen irányú optimizmust, amelyik megakadályozhatja a kilátástalanság és lehetetlenség tudomásulvételét. S mindezt az ormok egyszeri nagyságára telepített remény alvörügyeivel.

Viszont éppen emiatt kell(ene) nagyapáink és apáink nemzedékének értékeit visszaállítanunk nemcsak intellektuális látókörünkbe, de be is építenünk közösségi emlékezetünkbe és értékrendszerünkbe.

A 21. század első negyedszázadában milyen szellemi, tárgyi és erkölcsi hagyatékot kell eleven örökségünknek tekintenünk? Hiszen múltunk keresésének önreflexiók gesztusával, az önismereti értékek felkutatásának ösztönével és tudatos kényszerével a rehabilitációs recepció és a kisebbségi ethosz részeként kell újratemetnünk azt. Újratemetni emberi és szellemi erővel azonban csak azt lehet, amit valamilyen formában megőriztünk, és a veszélyben meg is védelmeztünk, beépítő tartalékunkká téve azt.

S akkor a „folyamatos múlt” – avagy a latin igeidő szerinti „praeteritum imperfectum” – szellemi életünket meghatározó folyamatában, ha visszatekintünk a 20. század erdélyi szellemi és társadalmi-történelmi örökségeire, mindenekelőtt azokat a „fehér foltokat” kell megtalálnunk, amelyek örökségünk kiegészítői is. És elegendő, ha most csak a Trianon utáni és a párizsi békeszerződést eredményező történelmi időkre gondolunk. Arra a történelmi időszakra, melyben a „Metamorphosis Transsylvaniae” – Erdély átváltozása – a történelem folyamán immár hányadszor (!) újra időszerűvé vált. Amikorra már az erdélyi magyarság minden lehetségesnek gondolt utat kipróbált. Politikai törekvései kudarcba fulladtak, a transzilvanizmus szép eszméje is utópiának bizonyult (hiszen a magyarság szép együttélési elveit-terveit a románság és a szászság sohasem vállalta és tette magáévá), s a meghirdetett „harmadik” út sem válhatott lehetőségessé a magyarság egységének hiányában. Hiába hirdették meg Kós Károlyék a transzilvanizmus szép eszméjét a „liberalizmus, türelem és európai tájékozódás” jegyében, mert az 1920-as évek második felében a transzilvanizmus már elvesztette közéleti és politikai jelentőségét, akkorra ugyanis ismét kiderült, hogy az Erdélyben élő népek testvériségét csak a kisebbségi sorsra jutott erdélyi magyarság érezte a magáénak. Miközben a saját egysége – sem politikai, sem gazdasági szempontból – az adott történelmi helyzetek és keretek között nem jöhetett létre.

Mégis érdemes felidézni, hogy a transzilvanizmus képviselői őszintén hittek egy román–magyar–szász együttélésben, éppen a szülőfölddel való közös elkötelezettség alapján. Hittek az erdélyi szabadelvűség hagyományaiiban, a nemzeti, a politikai és vallási toleranciában s a közös és megváltozhatatlan (?) sorsközösség predestinációjában, hiszen a történelem folyamán az erdélyi magyarság éppen erre törekedett, és ezt tette lehetővé. Azt az érzelmi és szemléleti magot és elsődleges erkölcsi tartalmat tette lehetővé, mely nem jelent ma sem mást, mint a szülőföld melletti állhatatos elkötelezettséget. És ez volna az első és alapvető erdélyi érték.

A másik a testünk és lelkünk fegyverévé vált anyanyelvünk, melynek védelme s ápolása transzcendentális kötelességünk. S ez a kötelesség előbbre való az emberi jogoknál, a kollektív és egyéni jogoknál, a demokráciánál, az alkotmány kitételeinél (akkor is, ha az társadalmi szerződésnek bizonyul), s a nemzetközi szerződésekénél is. Politikai értelemben tehát bárminél. És nem jelképes ügyről van végül is szó, hiszen az a közösség, amely így gondolkodik és cselekszik, az tudatában van annak – mert identitása van (s ez megint fon-

tos érték) –, hogy ha saját erkölcsi és kulturális értékrenddel és szabályrendszerrel (újabb fontos részei az értéktárnak!) is bír, és azokat a saját anyanyelvén meg is fogalmazza és rögzíti, akkor azok bármikor és bárhol általánosan elfogadtathatók, és érvényesen elfogadhatók. Ha egy etnikai közösség tehát saját és használt nyelvvel rendelkezik, akkor politikai és társadalmi életében a kulturális, oktatási és civil intézmények, minden külső beavatkozás és segítség nélkül is létezni és működni tudnak. Régiókban pedig a saját nyelv méltó birtoklása s ápolása, az Európához való tartozás és az erkölcsi értékek csúcscsát, valamint a kulturális, de a politikai megmaradás garanciáit is jelenti. Ilyen értelemben pedig az etnikai közösség saját nyelve életbevágóan fontos – eszközjellege és legitimációs értéke miatt egyaránt –, hiszen az illető közösség neki köszönhetően éppen az asszimiláció veszélyétől mentesül.

S ha egy kisebbségnek (mely lélekszáma szerint még nemzetrészt is!) – mert kulturális múltja, történelmi hagyománya és politikai potenciálja (megannyi értéként) is lehetővé teszi –, intellektuális törekvései is vannak, melyekkel olyan reményt és elhatározottságot is táplál, hogy tagjait a legmagasabb állami és közhivatalnoki tisztségek betöltésére is alkalmassá tegye, akkor azok olyan erkölcsi és magatartási értékeknek bizonyulnak, melyeket a többség részéről is csak elfogadni lehet.

Ahogy az összmagyar kultúrörökség emlékezete és védelme is kivédhetetlenül társul a transzcendentális eszmélkedés készítéséhez. Miközben persze tudjuk, hogy hinni, tanulni, tudni és dolgozni mindig és minden ember megfeszítő keresztje.

Kérdéssel ugyan, de még feltételezem, hogy az az erdélyi értéktár, amely létezik, és meghatározó létjogot is biztosít, nem hagyja továbbra sem, hogy gyermekeink és unokáink a Föld e csodálatos pontjától végleg elszakadjanak. Persze az erdélyi magyarság jövőjét a születések száma és lokálpatriotizmusa határozza meg.

De lesz még ennek a földrajzi-történelmi tájnak (melyet a múlt hagyott ránk, és a jövő kér számon!) s az emberi kapcsolatok, barátságok, és közösségek szépségének olyan értéke, amely fölülmúlhatja majd egy biztosabb, kiszámíthatóbb és tehetősebb emberi élet más tájakra való csábítását?!

Van és lesz, amíg érzésből és gondolatból úgy lehet mindegyre érték, ahogyan azt – annyi időn át – Erdély magyar nemzeti közössége békés, megértő és rendező szándékkal bizonyította és mindegyre bizonyítja! S közben úgy adósa még mindig önmagának, hogy immár halaszthatatlan és feladhatatlan joga és felelőssége: kimondani és vállalni azt az identitást, mely egy olyan nemzetrészként megmaradt nemzeti közösség öröksége, jelen- és jövőbeli, meghatározó jellemzője, mely egyáltalán nem azt jelenti, hogy továbbra is kényszerhelyzetbe került nemzeti kisebbség, hanem államalkotó és egyenjogú társnemzet. Mert az erdélyi magyar nemzeti közösség sohasem tartozott és nem tartozik a romániai kisebbségek közé, hiszen lélekszámban egy országnyi, legalább másfél milliányi emberi lényvel, legalább olyan kultúrával, hagyománnyal, európai múlttal és értékekkel őrző anyanyelvével, egyenrangú és állhatatos történelmi múlttal, jelennel és jövővel rendelkező emberi közösség, amely a román politikai rendszerben többé nem tudja elfogadni a kisebbségpolitikai rezsimben kijelölt helyét-szerepét s az azzal kapcsolatos pillanatnyi politikai tranzakciókat sem! Mert ezzel a történelmi identitásával – saját elvehetetlen értékeként – szabadon és minden áldozatot vállalva éppen azt az eszköztárat egészítheti ki, mely európai, ország- és nemzetépítő értelemben is szerepére vár.